

**Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier'in
"Türkiye ile İşgücü Anlaşması'nın 60. Yılı" vesilesiyle
10 Eylül 2021 tarihinde
Bellevue Sarayı'ndaki
sohbet toplantısında yaptığı konuşma**

"Gurbet elde bir başıma neyleyim?
Yardan Irak yaşanır mı söyleyin."

Türkçede gurbetin anlamı "yabancı olunan" ülkedir. Bu sözcük 60'lı ve 70'li yıllarda bütün bir kuşak için Almanya'yı simgeliyordu. Müzisyen Özdemir Erdoğan "Gurbet" adını taşıyan şarkısında bu yola çıkanların duygularını, özlemlerini ve umutlarını dillendiriyor.

Bugünlerde Türkiye ile İşgücü Anlaşmasının imzalanmasının 60. yıldönümü yaşanıyor. Başlangıçta sadece bir kâğıt parçasıyken, milyonlarca insanın, Türklerin ve Almanların hayatını ve hatta ülkemizin yüzünü değiştiren, iki hükümetler arası bir anlaşmaydı bu. O günlerde gelen, "misafir işçi" olarak adlandırılan insanlar, çocukları, torunları ve torunlarının çocukları günümüzde artık Almanya'nın ta kendisidir. Onların olmadığı bir Almanya artık düşünülemez. Göçmenler, onların çocukları ve torunları günümüzde fabrikalarda olduğu kadar, bilim kurumlarında da çalışıyorlar. Onlar artık sanatçı, müzisyen, girişimci ve aşı geliştiriyorlar, yargıç, savcı, milletvekili, müsteşar ve bakan olarak çalışıyorlar.

Türk-Alman İşgücü Anlaşması'nın 60 yılına baktığımızda, İtalya, İspanya, Yunanistan, Fas ve birçok başka ülkeden gelen insanlar da aklımıza geliyor. Onlar da bu ülkenin gelişimine on yıllarca katkıda bulundular ve bulunmaya devam ediyorlar. Başlangıçta 60 yıl önce Almanya'ya gelenler onları davet ettiğimiz için geldiler. Çünkü onlara ihtiyacımız vardı. Bu ülke onlara çok şey borçludur. Bugün aramızda olan zeki bir kadın bana bir kere şöyle demişti: "Yapımına bizzat katıldığımız bir evde misafir olamayız ki!" Sadece Alman ekonomi mucizesi değil, Alman toplumunun gelişmesi de önemli ölçüde İtalyanların, Yunanların, İspanyolların ve Türklerin katkılarıyla gerçekleşmiştir. Yonca Hanım ve Sayın Çetinkaya ilk göçmen kuşağının temsilcileri olarak bugün

aramızdalar. Geldiğiniz için çok mutluyuz ve daha sonra bize izlenimlerinizi ve anılarınızı anlatmanızı umuyoruz. Hoş geldiniz!

Bugün Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kardeş devletleri olarak anılan Küba, Vietnam, Mozambik'ten gelen insanların başarılarını da anmalıyız. Elbette onları Alman Demokratik Cumhuriyeti üzerinden yeniden birleşen Almanya'ya götüren yol çok farklıydı. Fakat onlar bileklerinin gücüyle kurduklarıyla ülkemizin görünümünü değiştirmekle kalmadılar. Alman toplumunun özünü de değiştirdiler. 60 yıl sonra onlara teşekkür etmek için çok geç değil. Size bir vatandaşı olarak ve Cumhurbaşkanı olarak tüm ülke adına teşekkür ederim!

Almanya bugün bir göç ülkesi olduğu için toplum olarak daha açık, daha çeşitli, ekonomik olarak daha güçlü ve daha müreffeh. Ve güçlü ve zengin bir ülke olarak kalmak istiyorsak, Almanya bir göç ülkesi olmaya devam etmek zorunda. Katkıda bulunmak ve çabalamak isteyen göçmenlere ihtiyacımız var.

O günleri, 60 yıl öncesinin görüntülerini hatırladığımızda sadece umut, güven ve yenilik görmüyoruz. Karşımıza dayanılması güç görüntüler de çıkıyor: işe alım sırasında yapılan aşağılayıcı muayeneler, umursamaz bir rutinle dış muayenesi yapan Alman devlet doktorları, iç çamaşırlarıyla bekleyen numaralanmış insanlar. Dar alanda çok fazla sayıda insanın barındığı köhne barakalar, köklerinden kopmuş, güçsüz ve ağır işten bitkin düşmüş insanlar. Bu görüntüler ve bunlarda ortaya çıkan insan manzaraları bizi halen üzüyor.

Mahir Zeytinoğlu 70'li yıllarda Münih gelmiş ve hatırlıyor: "Aslında meslektaşımız olması gerekenlerin birçoğu bizi aşağılıyorlardı. Sen yabancısın, hadi, git, yap, getir der gibi. Misafir işçi olmak her zaman ikinci sınıf işçi olmaktı aynı zamanda."

Dil kursları yoktu, destek, entegrasyon politikası yoktu, çünkü entegrasyon arzu edilen bir şey değildi. İnsanların iki yıl sonra bavullarını tekrar toplamaları bekleniyordu. Alman ekonomisinin özel talebi üzerine rotasyon kuralının kaldırılmasından sonra da bu eksiklikler uzun süre giderilmedi. Toplumumuz kaçınılmaz olanı, gecikmiş ve doğru olanı kabul edinceye kadar uzun ve acılı bir yolun katedilmesi gerekti: Bu sözde misafir işçiler ne misafir, ne de sadece işçiydiler.

Maz Frisch 1965 yılında şöyle yazmıştı: "Biz iş gücü istedik ve insanlar geldi." Onlar umutları ve hayalleri olan, sevdikleriyle bir arada olmak isteyen, çocuklarına daha iyi bir yaşam sağlamak isteyen ve çalışmak ve eğitimle sosyal açıdan yükselme vaadinin yerine gelmesini isteyen insanlardı.

Birçoğu iyi bir mesleki eğitim aldılar, Abitur diplomasını alıp üniversiteye gittiler. İlerledikleri yollarla gurur duyuyorlar. Aynı şekilde 60 yıl önce bu yola çıkan anne ve babaları, büyükanne ve büyükbabalarıyla gurur duydukları gibi.

Fakat eğitim olanaklarında ve sosyal açıdan yükselme fırsatlarında halen biraz değil, dünyalar kadar fark var. Mezun olmadan okuldan ayrılan göçmen kökenli öğrencilerin sayısı göçmen olmayan arkadaşlarına göre beş kat daha fazla.

Elbette özgürlükçü demokrasimizde herkes kendi hayat yolu konusunda büyük oranda kendisi sorumluluk taşımaktadır. Bunun için cesur ve çalışmaya hazır olmak gerekiyor. Bugün andığımız ilk misafir işçiler bunun örneğini bize etkileyici bir şekilde gösterdiler. Eğitim ve öğrenim fırsatlarını göz ardı etmemek, toplumun sunduğu fırsatları görüp değerlendirmek bunun bir parçasıdır. Fakat kapalı olan kapıların açılması toplumsal yapıları ilgilendiren bir husustur. İşgücü Anlaşmasının imzalanmasından 60 yıl sonra fırsatlar arasındaki uçurumun halen bu kadar derin olmasında devletimizin de sorumluluğu vardır. Devlet geçmişin hatalarından sorumludur ve özellikle de daha iyi bir gelecekte sorumludur.

Lütfen dürüst olalım: Dışlama, önyargılar, kin günlük yaşamda toplumumuzda var olmaya devam ederse, sadece farklı bir isim veya görünüş nedeniyle iş başvuruları elenirse, ev aramak engelli koşu halini alırsa daha iyi bir gelecek olmayacaktır. Bu da, insanlara iş makinası gibi davranılmasında sakınca görülmediği, 60 yıl öncesinin zihniyetine benzer bir tutum değil mi?

Farklı bir ten rengine, dile veya inanca sahip insanların halen nefrete ve kine hedef olmaları beni derinden üzüyor. İnternette veya sokakta dışlandıklarında bunun sadece sözlerden ibaret olmadığını, etkili bir zehir olduğunu biliyoruz. Bu zehir insanlara, halkın sözde iradesinin, onlara başka insanları aşağılama, tehdit etme ve hatta öldürme hakkını verdiği inandırıyor. Alçak NSU cinayetleri, Mölln, Solingen ve Hanau'da işlenen cinayetler, kökleri halen Almanya'nın ve bu toplumun tam ortasında bulunan bir nefretin eseridir. Bu kurbanlar karşısında hepimiz kederliyiz, üzgünüz ve öfkeliyiz. Fakat güçsüz değiliz. Bütün insanları korumak devletimizin görevidir. "Yabancı düşmanlığı" insan düşmanlığıdır! Bu nefrete Almanya'da hiçbir zaman tahammül etmeyeceğiz!

Fatih Akın'ın 2001 yılında çektiği bir belgeselin adı: "Geri dönmeyi unuttuk." Filmin bir sahnesinde Fatih Akın'ın babası Hamburg'da hayatı boyunca çalıştığı fabrikada bu cümleyi kuruyor: "Geri dönmeyi unuttuk." Planladığı iki yıl 35 yılı bulmuş, hayat engel olmuştu. Birinci kuşak belki de doğudaki vatanla batıdaki gurbeti ayırırken ikinci kuşak artık iki vatana sahipti.

Peki, üçüncü ve dördüncü kuşak? Acaba günün birinde kuşakları saymaktan vazgeçecek miyiz? Tabii ki insanların köklerini ellerinden almak için veya önemi kalmadığı için değil. Ev ararken, işe başvururken, metroda artık fark yaratmadığı için. Yoksa bu sadece masum bir dilek mi?

Kesinlikle inanıyorum ki, birçok vatan vardır. Kimse kendini burada evinde hissetmek için geldiği yeri inkâr etmek zorunda değildir. Bugün sizin hikâyelerinizi dinlediğimizde, başarılarınızı takdir ettiğimizde, "onlarla" değil, kendimizle, bugünkü Almanya Federal Cumhuriyeti'yle ilgileniyoruz. Almanya'daki Türkiye kökenli insanların geçmişini kabul ederek kendimizi de kabul ediyoruz: Siz buraya geldiğinizden beri biz değiştik. "Alman" sözcüğünün anlamı değişti. Bugün Alman olmak, büyükanne ve büyükbabanızın Köln'den, Königsberg'ten, İstanbul'dan veya Diyarbakır'dan geldiği anlamına gelebilir. Alman olmak, bu ülkede adalet ve barış içinde birarada yaşamayı arzu etmektir.

Bence artık, kendimiz hakkında bu bilince varmanın ve bakış açımızı değiştirmenin zamanı geldi. Eğer insanların dörtte biri "göçmen kökenliyse" ve çoğu burada doğduysa, onlara neden bizden "farklı", sıra dışı ve yabancıymış gibi davranarak, "göçmen kökenli insanlar" diyoruz? Bu "biz" kimdir? Hayır, hanımefendiler, beyefendiler, siz "göçmen kökenli" değilsiniz, biz göçmen kökenli bir ülkeyiz!

İşgücü Anlaşmasının imzalanmasından sonraki 60 yıl içinde buraya çok farklı insan geldi. Aralarında Türkler, Kürtler, Çerkezler, Lazlar, Aleviler, Ermeniler, Hristiyanlar, Sünniler ve Aleviler vardı. Onlar homojen bir topluluk değildi. Bu, özellikle din konusunda belli oluyor. Türkiye'den gelenlerin arasında dindar Müslümanlar ve yıllardır camiye gitmeyenler var. Almanya'da hepsi inanma veya inanmama özgürlüğüne sahiptir.

Dindar Müslümanlar ve seküler göçmenler eşit ölçüde bu topluma aittir. Eğer "burası sizin eviniz" diyorsak o zaman de tüm çeşitliliğiyle dinlerinin vatani olmalı burası. İmamların yetiştirilmesi ve okullarda İslam dini dersi de bunun bir parçasıdır. Bu nedenle ülkemiz Müslümanların ihtiyaçlarının karşılanmasını yurtdışına bırakmamalı. Almanya'da İslam'ın imajını kalıplar ve önyargılar şekillendirdiği sürece, demokratik anayasal düzenimizde teşkilatlı İslam için çalışanlar zorluklarla karşılaştıkları sürece, kamuoyundan çekinildiği için işbirliği formatları iptal edildiği sürece "vatan" konusunda bulunduğumuz vaat yerine getirilmemektedir. Müslümanlar dinlerini tüm çeşitliliğiyle toplumumuzun içinde yaşayabilmeliler, demokrasimizle birlikte, demokrasimize karşı değil!

Hedefimiz bunun gerisinde kalmamalı. Bugün anne ve babalarınızın, büyükanne ve büyükbabalarınızın başarılarına büyük bir saygıyla bakıyorum ve çocuklarının ve torunlarının, işçilerin, öğretmenlerin, iş insanlarının, zanaatkârların, sinemacıların, televizyon ve futbol yıldızlarının farklı yaşamlarını hayranlıkla izliyorum. Onlar hepimize örnek olmalı. Aramızda bulunan ve evlerinde olan herkesi cesaretlendirmek istiyorum: hakkınız olan yeri doldurun! Bu toplumu siz de şekillendirin, zira bu sizin toplumunuz!

Şimdi sohbete katılacak konukları ve bugünün moderatörünü tanıtmaktan mutluyum.

Evren Zahirovic Almanya'da büyüdü ve Türkiye'de okula gitti. Her iki ülkeyi de tanıyor ve Cosmo radyosunda bu konuları ele alıyor. Sayın Zahirovic, hoş geldiniz!

Adnan Maral'la uzun süredir tanışıyoruz. 15 yıl önce Ernst Reuter Girişimi için benimle İstanbul'a gelmişti. Kamera önünde ve arkasında ve genelde kamera olmadan da olarak iki ülke arasında kültürel bir aracıdır. Sayın Maral, sevgili Adnan, burada olmanız çok güzel!

Bu sabah bize moderatörlük yapacak Nazan Eckes'e de içtenlikle hoş geldiniz diyorum. Eminim birçoğunuz onu daha önce bir yerlerde görmüştür. Sayın Eckes, bugün yine televizyon stüdyosu yerine Bellevue Sarayı'na geldiğiniz için çok teşekkürler!

Ve tabii ki salonda bulunan herkesi de selamlamak istiyorum. Anlatacağınız ve söyleyeceğiniz çok şey olduğu için sizi davet ettik. İkili sohbetten sonra bunun için bolca fırsatımız olacak. Lütfen çekinmeyin ve katkıda bulunun! Sizlerle tartışmaktan çok mutlu olacağım. İyi ki buradasınız!